

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Schadebemiddeling door politie en openbaar ministerie

Wingerden, S.G.C. van

Citation

Wingerden, S. G. C. van. (2008). Schadebemiddeling door politie en openbaar ministerie. *Proces, Tijdschrift Voor Strafrechtspleging*, 87(3), 89-96. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/43647>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/43647>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Schadebemiddeling door politie en openbaar ministerie

1 Inleiding

Een slachtoffer dat schade heeft geleden bij een delict kan op verschillende manieren schadevergoeding krijgen van de dader. Hij kan bijvoorbeeld een civiele procedure wegens onrechtmatige daad starten, maar ook binnen het strafrecht bestaan verschillende mogelijkheden voor schadevergoeding door de dader, zoals de transactie met schadevergoeding als voorwaarde, voeging als benadeelde partij en de schadevergoedingsmaatregel. Een andere mogelijkheid is schadebemiddeling door de politie of door het OM.

In dit artikel wordt beschreven hoe deze schadebemiddeling in de praktijk plaatsvindt. Daarbij worden tevens succes- en faalfactoren aangedragen. Dit gebeurt aan de hand van bevindingen uit een breder onderzoek naar de praktijk van schadevergoeding voor slachtoffers.¹ Voor dat onderzoek zijn onder andere schriftelijke vragenlijsten afgenomen bij de slachtoffercoördinator van iedere politieregio en van elk arrondissement. Ook is een aantal slachtoffercoördinatoren geïnterviewd over de praktijk van de schadebemiddeling. Voorzodat de praktijk wordt beschreven, wordt eerst het formele kader van de schadebemiddeling uiteengezet.

2 Regelgeving over de schadebemiddeling door politie en OM

Schadebemiddeling bij politie en OM heeft geen basis in de wet.² De grondslag van de schadebemiddeling ligt in de aanwijzingen van het College van procureurs-generaal. Vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft dit College richtlijnen of aanwijzingen met betrekking tot slachtofferzorg uitgevaardigd. Deze zijn in de loop der jaren verschillende malen gewijzigd of aangepast.³ In 2004 is de nieuwste Aanwijzing slachtofferzorg uitgevaardigd.⁴ De uitgangspunten van de basistaken slachtofferzorg zijn sinds de Richtlijn Terwee uit 1995 nog altijd onveranderd:

- a. een correcte en waar nodig een persoonlijke bejegening van het slachtoffer;
- b. informatieverstrekking aan het slachtoffer, waarbij geldt dat deze informatie zo snel mogelijk aan het slachtoffer moet worden verstrekt en tevens dat deze informatie duidelijk en relevant is;
- c. het zoveel mogelijk benutten van de mogelijkheid tot schaderegeling in het kader van de afhandeling van de strafzaak, zowel voor materiële als voor immateriële schade.

* Sigrid van Wingerden is PhD-fellow bij het Departement Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden.

1 S.G.C. van Wingerden, M. Moerings & J. Van Wilsem, *De praktijk van schadevergoeding voor slachtoffers van misdrijven*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007. Dit artikel is een bewerking van hoofdstuk 3.

2 Ook met het wetsvoorstel ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (Kamerstukken II 2004/05, 30 143) wordt schadebemiddeling niet in de wet vastgelegd, behoudens het recht van het slachtoffer op informatie over de mogelijkheden van schadevergoeding in het kader van het strafproces. In dit wetsvoorstel (nr. 3, p. 24) is wel opgenomen dat bij AMVB nadere regels gesteld kunnen worden over bemiddeling tussen de verdachte en het slachtoffer (art. 51h), maar hiermee wordt bedoeld op de bemiddeling in de zin van mediation, niet op schadebemiddeling door politie en OM.

3 Richtlijnen De Beaufort (Stcrt. 1986, 33); Richtlijnen aan politie en openbaar ministerie ten aanzien van uitbreiding slachtofferbeleid (Stcrt. 1987, 64); Richtlijn slachtofferzorg bij landelijke inwerking-treding Wet-Terwee (Stcrt. 1995, 65); Aanwijzing slachtofferzorg 1999 (Stcrt. 1999, 141); Aanwijzing slachtofferzorg 2004 (Stcrt. 2004, 80).

Met betrekking tot schadevergoeding voor het slachtoffer stelt de aanwijzing dat de politie in het proces-verbaal of in een bijlage opneemt of het slachtoffer (materiële en/of immateriële) schade heeft geleden en hoeveel die schade dan bedraagt. Daarnaast neemt de politie op of een schadevergoedingsregeling is getroffen en of het slachtoffer zijn schade binnen het strafproces vergoed wenst te krijgen. Het beginpunt van het verzamelen van informatie over de schade van het slachtoffer, de betalingsbereidheid en de financiële draagkracht van de dader ligt bij de politie. Als het slachtoffer te kennen heeft gegeven schadevergoeding te wensen en de verdachte is opgespoord, bevordert de politie vergoeding van de schade en tracht zij de regeling van schade tussen verdachte en slachtoffer in een zo vroeg mogelijk stadium tot stand te brengen. Als de bemiddelingspoging niet heeft plaatsgevonden of mislukt is, vermeldt de politie dit met opgaaf van redenen in het proces-verbaal.⁵

Tevens stelt de richtlijn dat niet alleen de politie, maar ook het OM zoveel mogelijk moet trachten een schaderegeling tussen verdachte(n) en slachtoffer(s) tot stand te brengen, bij voorkeur in een zo vroeg mogelijk stadium van het strafproces in ruime zin. Indien het slachtoffer te kennen heeft gegeven schadevergoeding te wensen, houdt het OM daar rekening mee bij de vervolgings- en afdoeningsbeslissing. Als de verdachte met een aanbod van politie of OM instemt en de daarbij gemaakte afspraken nakomt, houdt het OM daar ook rekening mee bij de verdere afdoening van de strafzaak.⁶

3 De organisatie en voorwaarden voor de schadebemiddeling

Hierboven is kort beschreven hoe het formele kader van de schadebemiddeling bij politie en OM eruit ziet. Maar hoe hebben politie en

OM aan hun schadebemiddelingstaak uitvoering gegeven? In deze paragraaf worden de organisatie en de voorwaarden voor de schadebemiddeling besproken.

3.1 De organisatie van de schadebemiddeling

In de praktijk blijkt de schadebemiddeling overal anders georganiseerd te zijn. De politie is op grond van de Aanwijzing slachtofferzorg 2004 weliswaar verplicht zich in te spannen om schadevergoeding voor het slachtoffer te regelen, maar de mate waarin de politie *zelf* probeert om deze schadevergoeding voor het slachtoffer te bewerkstelligen, verschilt van politieregio tot politieregio. Er zijn in de hoofdlijn twee varianten van de organisatie van schadebemiddeling bij de politie:

1. verbalisanten van de politie ondernemen zelf schadebemiddelingspogingen;
2. verbalisanten van de politie ondernemen zelf uitsluitend schadebemiddelingspogingen in geval van 'boter bij de vis'-zaken, de overige zaken worden aan de centrale schadebemiddelaar van de politie of OM overgelaten.

De eerste variant komt slechts bij drie politieregio's voor. In de resterende politieregio's zijn de verbalisanten uitsluitend actief voor wat betreft de 'boter bij de vis'-zaken.⁷ Dit zijn lichte zaken, waarbij verdachte direct na verhoor onverwijld de schade vergoedt. De verdachte wordt dan meestal niet verder vervolgd. De overige zaken worden in deze politieregio's door een centrale schadebemiddelaar van de politie behandeld. Deze schadebemiddelaar is op het arrondissementsparket gehuisvest bij de schadebemiddelaar van het OM. In Brabant-Noord en Brabant-Zuid-Oost is bijvoorbeeld in samenwerking met het OM een Bureau Schadebemiddeling opgericht, in Leeuwarden het Bureau Slachtofferinformatie en Schadebemiddeling.

4 Aanwijzing slachtofferzorg 2004, Stcrt. 2004, 80.

5 Aanwijzing slachtofferzorg 2004, Stcrt. 2004, 80.

6 Aanwijzing slachtofferzorg 2004, Stcrt. 2004, 80.

7 Met uitzondering van Politie Amsterdam-Amstelland. Die houdt zich helemaal niet bezig met schadebemiddeling. Ook in 'boter bij de vis'-zaken wordt, in strijd met de Aanwijzing slachtofferzorg 2004, niet bemiddeld. Er wordt alleen bemiddeld indien politieagenten zelf slachtoffer zijn geworden van een delict. Alle andere gevallen waarin het slachtoffer aangeeft schadevergoeding te wensen worden doorverwezen naar de schadebemiddelaar van het OM. Naast de twee schadebemiddelaars van het OM voeren ook de hoppers (parketsecretarissen op het politiebureau) een deel van de schadebemiddelingen uit.

Met de instelling van een centrale schadebemiddelaar is de schadebemiddelingstaak die in de Aanwijzing slachtofferzorg 2004 aan 'de politie' is opgedragen, in deze regio's dus gecentraliseerd. Dit betekent dat de gewone politiefunctionarissen zich behoudens de 'boter bij de vis'-zaken niet met schadebemiddeling bezighouden, maar dat de schadebemiddelingstaak is overgenomen door een deskundige schadebemiddelaar.

De schadebemiddelaar van de politie werkt op het parket samen met de schadebemiddelaar van het OM. Welke zaken onder de competentie van de schadebemiddelaar van de politie of die van het OM vallen, verschilt van arrondissement tot arrondissement. In enkele arrondissementen doet de schadebemiddelaar van de politie precies hetzelfde werk als die van het OM. In de meeste arrondissementen hebben ze wel duidelijk een eigen taakafbakening. Die verschilt echter van arrondissement tot arrondissement. Als criteria voor de taakafbakening worden in de enquêtes onder meer de leeftijd van de verdachte, de hoogte van het bedrag en het type delict genoemd.

3.2 Voorwaarden voor schadebemiddeling⁸

Naast de organisatie van de schadebemiddeling is een tweede punt van aandacht de voorwaarden voor politie en OM om een schadebemiddelingspoging te ondernemen.

De Aanwijzing slachtofferzorg 2004 geeft duidelijk aan in welke gevallen de politie mag afzien van bemiddeling: schadebemiddeling door de politie mag geen (ernstige) negatieve strafprocessuele consequenties hebben, zoals het oplopen van doorlooptijden. Langdurige en complexe bemiddeling kan immers een snelle en consequente afdoening in de weg staan. Daarnaast gelden voor schadebemiddeling door de politie in beginsel de volgende criteria:⁹

1. er is een bekende verdachte;
2. de verdachte is bereid en in staat de schade te vergoeden;
3. de schade is eenvoudig vast te stellen;
4. er is alleen materiële schade.

In de praktijk blijken dit echter niet de enige voorwaarden voor schadebemiddeling te zijn.

De meeste korpsen hanteren nog aanvullende criteria voor schadebemiddeling. In de enquêtes is aangegeven dat in de volgende gevallen wordt afgezien van schadebemiddeling:

- meerdere verdachten en meerdere slachtoffers (Gelderland-Midden, Gelderland-Zuid, Zaanstreek Waterland);
- verwijtbaar aandeel van het slachtoffer bij het strafbare feit (Brabant-Noord);
- de benadeelde is een rechtspersoon (Brabant-Noord);
- de verdachte is een veelpleger (Brabant Zuid-Oost, Haaglanden, Limburg-Zuid, Noord-Holland Noord, Zaanstreek Waterland);
- de verdachte heeft geen vaste woon- of verblijfplaats (Gooi- en Vechtstreek, IJsselland, Limburg-Noord);
- de verdachte is minderjarig (Groningen, Haaglanden, IJsselland, Noord-Holland Noord, Zuid-Holland Zuid). In deze gevallen kan Bureau Halt in de schadebemiddelen;
- het schadebedrag is hoger dan € 680 (Limburg-Noord);
- bij schadebedragen boven de € 500 mag bemiddeling wel, maar is het niet verplicht (Gooi- & Vechtstreek);
- huiselijk geweld (Brabant-Noord, Friesland, Noord-Holland Noord, IJsselland, Limburg-Zuid, Utrecht, Zuid-Holland Zuid);
- geweldsdelict met ernstig letsel (Limburg-Zuid);
- zedenzaken (Zuid-Holland Zuid);
- winkeldiefstal, stalking, bedreiging, poging tot zware mishandeling (Noord-Holland Noord);
- er is al een parketnummer bekend (Gelderland-Midden, Limburg-Zuid). Dit impliceert namelijk dat de strafzaak al onder behandeling is bij het OM;
- de zaak wordt onvoorwaardelijk geseponeerd (voor schadebemiddeling moet de verdachte wel worden vervolgd) (Brabant Zuid-Oost, Drenthe, Noord-Holland Noord, Zuid-Holland Zuid).

Naast deze verdere beperkingen van de gevallen waarin de politie in de schadebemiddelt, zijn er ook politieregio's die blijkens de

⁸ De voorwaarden die in deze paragraaf worden opgesomd, zijn gebaseerd op de antwoorden van de politie en het OM op de enquêtes, waardoor het goed mogelijk is dat de genoemde voorwaarden niet uitputtend zijn.

⁹ Aanwijzing slachtofferzorg 2004, Stcrt. 2004, 80.

enquêtes in *meer* gevallen bemiddelen dan de Aanwijzing voorschrijft. Zo wordt in Limburg-Noord een verdachte die ontkent, of aangeeft niet bereid te zijn te betalen, ook op gesprek uitgenodigd. Daarnaast bemiddelen Brabant Zuid-Oost en Friesland ook in geval van immateriële schade. Limburg-Zuid, Gelderland-Midden en Utrecht staan hier in principe ook voor open.

Voor wat betreft de schadebemiddeling bij het OM vermeldt de Aanwijzing slachtofferzorg 2004: 'Het OM tracht zoveel mogelijk een schaderegeling tussen verdachte(n) en slachtoffer(s) tot stand te brengen bij voorkeur in een zo vroeg mogelijk stadium van het strafproces in ruime zin.'¹⁰ De Aanwijzing geeft, anders dan voor de politie, verder niet aan wanneer van schadebemiddeling kan worden afgezien. In principe komen alle zaken voor schadebemiddeling in aanmerking. Uit de enquêtes en de interviews blijkt echter dat het OM, net als de politie, zelf wel nadere voorwaarden aan schadebemiddeling stelt.

Met betrekking tot de afdoening van de zaak worden de volgende criteria voor schadebemiddeling gehanteerd:

- schadebemiddeling vindt plaats als de zaak in aanmerking komt voor een:
 - transactie (Almelo, Amsterdam, Groningen, Haarlem, Maastricht);
 - voorwaardelijk sepot (Groningen);
 - OM-taakstraf of andere OM-afdoening (Almelo).
- Schadebemiddeling vindt in principe *niet* plaats:
 - als de verdachte sowieso gedagvaard wordt (Almelo, Arnhem, Assen, Breda, Groningen, Haarlem, Utrecht, Zutphen);
 - bij MK-zaken (Leeuwarden).
- Schadebemiddeling vindt *meestal niet* plaats in een MK-zaak (Rotterdam).

Er worden ook voorwaarden voor schadebemiddeling geformuleerd met betrekking tot de kenmerken van de verdachte. Als contra-indicaties voor schadebemiddeling door het OM worden in de enquêtes genoemd:

- stelselmatig ouderschap (Middelburg);
- verslavingsproblematiek (Middelburg, Roermond, Zwolle);
- geen vaste woon- of verblijfsplaats (Middelburg, Roermond);

- de verdachte is gedetineerd (Roermond);
- de verdachte woont in het buitenland (Roermond, Rotterdam);
- de verdachte is jonger dan 14 (Den Haag);
- de financiële positie van de verdachte is te zwak (Assen, Den Haag).

Ook omtrent het type delict worden contra-indicaties voor schadebemiddeling geformuleerd:

- ingewikkelde openlijke geweldpleging (Utrecht);
- heling (Zwolle);
- verlaten plaats ongeval (Zwolle);
- huiselijk geweld (Arnhem, Dordrecht, Leeuwarden);
- zedenzaken (Dordrecht, Leeuwarden);
- jeugdzaken (Dordrecht).

Ten slotte wordt blijken de enquêtes in de volgende gevallen van bemiddeling afgezien:

- de zaak voldoet niet aan de criteria die ter zitting aan een vordering van de benadeelde partij worden gesteld (Amsterdam);
- een nabestaande voegt zich (Dordrecht);
- er worden hoge bedragen gevorderd die niet binnen een redelijke termijn betaald kunnen worden (Dordrecht, Groningen).

4 Werkwijze bij schadebemiddeling door politie en OM

Hierboven is beschreven dat de schadebemiddeling bij politie en OM zeer divers is georganiseerd en dat er veel verschillende aanvullende voorwaarden worden gesteld voor schadebemiddeling. In deze paragraaf wordt beschreven hoe de schadebemiddeling bij politie en OM in de praktijk in zijn werk gaat.

Hoe vaak de politie en het OM een schadebemiddelingspoging opstarten en hoe vaak deze slaagt, is niet bekend. De schadebemiddeling wordt niet goed geregistreerd. Cijfers van politieregio's die wel registraties over de schadebemiddeling bijhouden, zijn niet goed met elkaar te vergelijken, omdat er verschillende definities van (geslaagde) schadebemiddeling gehanteerd worden. Het aantal schadebemiddelingen bij het OM wordt verzameld in het kader van de Meetmethode Slachtofferzorg: op basis van COMPAS worden overzichten gegenereerd van de diensten

10 Aanwijzing slachtofferzorg 2004, Stcrt. 2004, 80.

die aan slachtoffers geleverd zijn. In 2006 is voor 5.613 slachtoffers een geslaagde schade-regeling getroffen. Dit geeft echter nog geen goed beeld van het aantal schaderegelingen. Onduidelijk is bijvoorbeeld of ook een schadebemiddeling meetelt die door de centrale schadebemiddelaar van de politie tot stand is gebracht. Verder worden ook door parketten verschillende definities van (geslaagde) schadebemiddeling gehanteerd.

4.1 Werkwijze bij schadebemiddeling door politie

In geval van 'boter bij de vis'-zaken vraagt de verbalisant aan het slachtoffer of hij schadevergoeding wenst en aan de verdachte of hij bereid is die te betalen. De verdachte dient het geld meteen te overleggen ('boter bij de vis'). Aangezien 'boter bij de vis'-zaken niet geregistreerd worden in het Bedrijfsprocessen Systeem (BPS) is onduidelijk hoeveel zaken op die manier worden afgedaan. Uit de enquêtes blijkt dat het er waarschijnlijk niet veel zijn. Dat heeft ook te maken met de houding van de politieverbalisanten. Een schadebemiddelaar geeft op de enquête aan dat schadebemiddeling niet echt leeft bij de verbalisanten. Zij zien er vaak het belang niet van in en bemiddelen niet in zaken waarin dat wel had gekund. Ook wordt er weinig bemiddeld door verbalisanten vanwege het extra papierwerk dat de bemiddeling met zich meebrengt. Er worden echter wel pogingen ondernomen om de houding van de verbalisanten ten opzichte van schadebemiddeling te doen omslaan. In bijvoorbeeld Utrecht neemt de centrale schadebemiddelaar van de politie op basis van BPS de lijst met nieuwe zaken door en als daar een bemiddelbare zaak bij lijkt te zitten, neemt hij contact op met de betreffende verbalisant om hem hierop te wijzen. In de politieregio Brabant-Noord wordt zelfs jaarlijks een prijs uitgereikt aan het politieteam dat het hoogste aantal 'boter bij de vis'-zaken had.

De werkwijze van de schadebemiddelaar van de politie bij de overige zaken is uitgebreider. Bij de aangifte van het delict is het slachtoffer door de verbalisant gevraagd of hij schade heeft geleden en of hij schadevergoeding wenst. Dit wordt geregistreerd in het aangiftesysteem op de computer. De schadebemiddelaar op het parket draait lijsten uit met de gegevens over de wens tot schadevergoeding. Als hij van mening is dat de zaak aan de criteria voor schadebemiddeling vol-

doet (zie paragraaf 3.2), neemt hij contact op met het slachtoffer. Het slachtoffer wordt verzocht om de schade te staven met bonnetjes. Als de bemiddelaar het schadebedrag redelijk vindt (hij let daarbij bijvoorbeeld al op afschrijvingen), neemt hij contact op met de verdachte om te informeren of deze bereid is om de schade te vergoeden. Dit contact vindt meestal telefonisch plaats. Als de verdachte telefonisch niet te bereiken is, wordt hem een brief gestuurd met het verzoek contact op te nemen met de schadebemiddelaar. Als hij hier niet op reageert, wordt de schadebemiddeling gestaakt. Ook als de verdachte weigert de schade te vergoeden wordt de schadebemiddeling als mislukt beschouwd.

Als de verdachte wel aangeeft bereid te zijn om de schade te vergoeden, probeert de schadebemiddelaar een regeling te treffen over de betaling. In enkele politieregio's kan er nog met de verdachte onderhandeld worden over het te betalen bedrag, maar dit gebeurt dan altijd in samenspraak met het slachtoffer.

Wanneer er overeenstemming is over het te betalen bedrag, dient de verdachte het geld over te maken op een tussenrekening van de politie. De financiële afdeling van de politieregio maakt het geld dan zo spoedig mogelijk over naar de rekening van het slachtoffer. In sommige politieregio's is, afhankelijk van de hoogte van het bedrag, betaling in termijnen mogelijk. Bij de meeste politieregio's is het echter niet mogelijk om in termijnen te betalen. De politie moet de zaak immers tijdig aanleveren bij het OM.

4.2 Gevolgen van het vergoeden van de schade voor de verdachte

Wanneer de verdachte zich aan de afspraak houdt en de schade van het slachtoffer tijdig heeft vergoed, kan dit in geval van weinig ernstige zaken (zoals bij de 'boter bij de vis'-zaken) leiden tot een politiesepot. De verdachte wordt dan niet verder vervolgd, omdat hij het slachtoffer schadeloos heeft gesteld. Bij ernstigere zaken heeft de politie zelf de verdachte niets concreets te bieden, want de politie heeft geen inspraak bij de vervolging. Wel kan de gunstige afloop van de schadebemiddeling bij de politie door het OM worden meegenomen bij de vervolgingsbeslissing en bij de strafeis. Ook de rechter kan bij de straftoemeting rekening houden met het feit dat de verdachte de schade reeds heeft vergoed. Uit interviews met officieren van jus-

titie blijkt bijvoorbeeld dat zij bij de strafeis inderdaad rekening houden met de uitkomst van de schadebemiddeling: 'Als de verdachte de schade reeds heeft vergoed, toont dat dat hij zijn verantwoordelijkheid neemt voor de daad. Dat wordt zeker meegenomen in de strafeis.' Een officier van justitie zegt dat hij de 'korting' ook duidelijk zichtbaar maakt: 'Ik zeg dan bijvoorbeeld dat ik van plan was om 100 uur werkstraf te vragen, maar dat ik nu, omdat de schade reeds is vergoed, 80 uur werkstraf vraag.'

Als de schadebemiddelingspoging door de politie mislukt, doordat de verdachte geen betalingsovereenkomst wil sluiten of doordat hij het afgesproken bedrag niet op tijd heeft betaald, stelt de politie het OM hiervan op de hoogte middels het verslag schadebemiddeling. Het OM en de rechter kunnen de mislukte schadebemiddeling verdisconteren in hun strafeis dan wel strafoplegging.

4.3 Werkwijze bij schadebemiddeling door het OM

Hoe gaat de schadebemiddeling bij het OM nu in zijn werk? Als de politie de zaak naar het OM stuurt, komt deze bij de beoordelaar terecht. Deze onderzoekt of het slachtoffer bij de politie heeft aangegeven schadevergoeding te wensen. Tevens stuurt het OM aan het slachtoffer een antwoordformulier, waarop het slachtoffer aan kan geven of hij op de hoogte gehouden wil worden van het verloop van de zaak en of hij in de strafrechtelijke procedure schadevergoeding van de verdachte wenst te vorderen.¹¹ Als het slachtoffer heeft aangegeven schadevergoeding te wensen en als de zaak aan de overige criteria voor schadebemiddeling voldoet (zie paragraaf 3.2), stuurt de beoordelaar de zaak naar de schadebemiddelaar. Deze neemt contact op met het slachtoffer met het verzoek het bedrag van de schade te noemen en deze schade te onderbouwen met bewijsstukken zoals facturen. In sommige arrondissementen moet het slachtoffer meteen al een voegingsformulier invullen en retourneren, in andere arrondissementen hoeft dit nog niet.

Als de schade is opgegeven, en de schadebemiddelaar vindt de genoemde schade redelijk, neemt hij contact op met de verdachte met de vraag of deze bereid is om de schade te vergoeden die door het slachtoffer wordt gesteld. Als het slachtoffer immateriële schade door de verdachte vergoed wil zien, wil de schadebemiddelaar nog wel eens overleggen met de verdachte en het slachtoffer over de hoogte van het schadebedrag. Bij materiële schade vinden over het algemeen geen onderhandelingen plaats.

Bij de vraag aan de verdachte of deze de schade wil vergoeden, kan het OM de verdachte tegemoetkomen door aan de betaling van de schade bepaalde voorwaarden te verbinden. Het OM kan de verdachte bijvoorbeeld een transactieaanbod doen, met schadevergoeding als (onderdeel van de) voorwaarde(n). Ook kan de schadebemiddeling in de vorm van een voorwaardelijk sepot plaatsvinden. Uit de enquêtes en de interviews blijkt dat het in de praktijk vaak gebeurt dat de schadebemiddeling in de vorm van een transactieaanbod wordt gedaan: als de verdachte de schade van het slachtoffer vergoedt, hoeft hij zich niet voor de rechter te verantwoorden, maar komt hij er bijvoorbeeld van af met een taakstraf of met het betalen van een geldsom.

Als de verdacht ermee instemt de schade te vergoeden, krijgt hij een acceptgiro thuis, met het verzoek deze binnen een bepaalde termijn (vaak één maand) te betalen. Als de verdachte niet in één keer kan betalen, en er is nog voldoende tijd voordat de zaak voor zou moeten komen, kan het OM met de verdachte een betalingsregeling afspreken. Als de verdachte het geld betaalt, maakt het OM het betaalde bedrag onverwijld over naar de rekening van het slachtoffer.

In de enquêtes en interviews is aangegeven dat een verdachte die niet instemt met het voorstel de schade te vergoeden, of wel instemt, maar vervolgens niet betaalt, alsnog gedagvaard wordt. Het voegingsformulier dat het slachtoffer had ingevuld om de schade aan te

11 In geval van een ernstig misdrijf of verkeersongeluk met ernstige gevolgen voor het slachtoffer of de nabestaande, wordt tevens gevraagd of hij voor de zitting een gesprek wil met de officier van justitie en of hij gebruik wil maken van het spreekrecht, dan wel een schriftelijke slachtofferverklaring wil doen opmaken (*Voegingswijzer. Informatie en richtlijnen met betrekking tot voegen in het strafproces*, Utrecht: Slachtofferhulp Nederland 2006).

geven, wordt dan in het strafdossier gevoegd, zodat het slachtoffer zich als benadeelde partij in het strafproces tegen de verdachte voegt.

5 Succes- en faalfactoren bij de schadebemiddeling

Hiervoor is beschreven op welke wijze politie en OM uitvoering geven aan de schadebemiddelingstaak die de Aanwijzing slachtofferzorg 2004 hen opdraagt. Zijn er nu factoren aan te wijzen die de kans op succesvolle schadebemiddeling vergroten of juist verkleinen? Waar gaat het goed en waar gaat het niet goed bij de schadebemiddeling?

Er is een aantal redenen waarom de schadebemiddeling faalt. Ten eerste gebeurt schadebemiddeling weinig door verbalisanten van de politie. Ook in zaken die in principe in aanmerking komen voor een 'boter bij de vis'-afhandeling blijft schadebemiddeling vaak achterwege. Dit komt wellicht doordat schadebemiddeling – mede doordat in de meeste politieregio's een centrale schadebemiddelaar bij het parket is aangesteld – minder leeft bij de gewone verbalisanten, waardoor zij kansen om de schade snel af te wikkelen eerder laten liggen. Ook wordt er weinig bemiddeld door verbalisanten vanwege het extra papierwerk dat de bemiddeling met zich meebrengt. In sommige politieregio's wordt de 'boter bij de vis'-afhandeling echter wel sterk gestimuleerd bij de verbalisanten.

Een tweede faalfactor bij de schadebemiddeling is dat de politie in geval van ernstigere delicten de verdachte weinig te bieden heeft om het vergoeden van de schade aantrekkelijker te maken. In geval van lichte delicten kan de politie de verdachte wel een politiesept in het vooruitzicht stellen, maar bij ernstigere delicten kan de politie het vergoeden van de schade niet 'belonen', omdat de politie geen inspraak in de vervolgingsbeslissingen van het OM heeft.

Een derde faalfactor bij de schadebemiddeling is dat de politie en het OM, naast de criteria uit de Aanwijzing slachtofferzorg, aanvullende voorwaarden aan de schadebemiddeling stellen. In veel arrondissementen vindt bijvoorbeeld geen schadebemiddeling plaats

indien de verdachte sowieso gedagvaard gaat worden voor het delict, ook al is de schade duidelijk en eenvoudig. Hierdoor komen veel slachtoffers in de praktijk niet voor schadebemiddeling in aanmerking.

Een slachtoffer hoeft ook niet op schadevergoeding te rekenen als de verdachte middels (super)snelrecht wordt berecht: er is vaak geen tijd om te onderzoeken of het slachtoffer schade heeft, wat die schade dan is, of er bewijsmiddelen zijn voor de schade en of bijvoorbeeld de verzekeraar de schade gaat vergoeden. In Almelo wordt dit opgelost door bij het transactieaanbod naast een geldboete tevens als voorwaarde te stellen dat de verdachte de schade van het slachtoffer in redelijkheid moet vergoeden als deze met een schadeclaim komt. Om vervolging te voorkomen moet de verdachte dus aan beide voorwaarden voldoen. De hoogte van de schadevergoeding wordt dan later bepaald door de schadebemiddelaar.

Ten slotte geven politie en OM aan dat er meestal van schadebemiddeling wordt afgezien als het slachtoffer een grote winkel is. Verondersteld wordt dat bedrijven meestal verzekerd zijn tegen winkeldiefstal en dat grote bedrijven een eigen juridische afdeling hebben die zich met het verhalen van de schade kan bezighouden.¹² Als het bedrijf echter klein is, bijvoorbeeld een eenmanszaak, zijn politie en OM wel bereidwilliger om schadebemiddeling op te starten.

Op bovenstaande punten lijken politie en OM niet te voldoen aan de schadebemiddelingstaak die de Aanwijzing slachtofferzorg hen opdraagt. Er zijn echter ook factoren die positief bijdragen aan schadebemiddeling. Deze factoren zijn overwegend de tegenhangers van de faalfactoren: als het slachtoffer eenvoudige, materiële schade vordert, die goed is onderbouwd en de schade is ontstaan door een feit dat voor transactie in aanmerking komt, is de kans op schadebemiddeling groot.

Positief zijn ook enkele gevolgen van schadebemiddeling. Als de politie of het OM in de schade bemiddelt, kan het slachtoffer vrij eenvoudig schadevergoeding van de verdachte krijgen. Een voordeel van deze manier van schadevergoeding is dat het slachtoffer ook

12 Onduidelijk is in hoeverre rechtspersonen daadwerkelijk verzekerd zijn tegen diefstal (met name wanneer er geen braaksporen zijn, zoals bij winkeldiefstal) of in hoeverre de juridische afdeling van grote bedrijven zich bezighoudt met het verhalen van de schade van bijvoorbeeld diefstal of beschadiging.

snel geld krijgt. Waar de schadevergoeding via de voegingsprocedure maanden zo niet jaren op zich kan laten wachten, komt bij 'boter bij de vis'-zaken het geld meteen op tafel. Bij zaken waarin een politiesept wordt aangeboden met als voorwaarde dat de verdachte de schade vergoedt, moet de schade betaald zijn voordat de termijn afloopt waarbinnen de politie de zaak naar het OM kan insturen. Snelle betaling vindt ook plaats als het OM in de schade bemiddelt: als het OM een transactie aanbiedt, dient de schade ook spoedig te worden betaald, zodat het OM nog over kan gaan tot dagvaarden als de verdachte de schadevergoeding niet betaalt.

Daarnaast heeft de schadebemiddeling proceseconomische voordelen voor het OM en voor de zittende macht. Immers, als de strafzaak door de betaling van de schadevergoeding geseponeerd of getransigeerd kan worden, wordt de zittingscapaciteit van het arrondissement minder belast. Mocht er niet getransigeerd worden, dan brengt een geslaagde schadebemiddeling met zich mee dat het slachtoffer zich niet meer in het strafproces hoeft te voegen als benadeelde partij. Ook dit betekent een verlichting van de zittingscapaciteit en van de voegingsgerelateerde werkzaamheden van het OM, van Slachtofferhulp Nederland en van de voegingsadviseur.

Schadebemiddeling kan ook in het voordeel van de verdachte werken. Dit is duidelijk als de verdachte van politie of OM een aanbod krijgt: hij hoeft zich niet voor de rechter te verantwoorden als hij de schade van het slachtoffer vergoedt (schadevergoeding als voorwaarde bij transactie of sepot). Maar ook in gevallen waarin de zaak te ernstig is voor sepot of transactie kan de schadebemiddeling in het voordeel van de verdachte werken. Door de verdachte in de gelegenheid te stellen om de schade van het slachtoffer te vergoeden, heeft hij de mogelijkheid om zich van zijn goede kant te laten zien. Een verdachte die het slachtoffer schadeloos heeft gesteld, wordt door het OM voor wat betreft vervolgingsbeslissing en de strafeis, en door de rechter voor

wat betreft de strafoplegging, met een zekere *coulance* tegemoet getreden.

6 Conclusie

Hierboven is beschreven op welke wijze politie en OM uitvoering geven aan de schadebemiddelingstaak die de Aanwijzing slachtofferzorg 2004 hen opdraagt. Door deze schadebemiddeling kan het slachtoffer vrij snel en eenvoudig de schade die door het delict is ontstaan vergoed krijgen van de verdachte. Uit het onderzoek is gebleken dat de organisatie van de schadebemiddeling zeer divers is: in sommige politieregio's bemiddelen politieverbalisanten zelf, in andere regio's is er een specialistische schadebemiddelaar actief, die samenwerkt met de schadebemiddelaar van het OM. De taakafbakening verschilt per arrondissement. Ook blijken er door politie en OM veel verschillende aanvullende voorwaarden voor schadebemiddeling te worden gesteld. In sommige arrondissementen wordt bijvoorbeeld niet bemiddeld als de verdachte een veelpleger is. Daarnaast is gebleken dat de registratie van het aantal ondernomen en geslaagde schadebemiddelingspogingen slecht is, mede doordat politieregio's en arrondissementen verschillende definities hanteren van een gefaalde of een geslaagde schadebemiddeling.

De resultaten van het onderzoek tonen aan dat de politieregio's en arrondissementen een geheel eigen uitvoering geven aan de schadebemiddelingstaak die de Aanwijzing slachtofferzorg 2004 hen opdraagt. Naar aanleiding van deze onderzoeksresultaten heeft de minister van Justitie inmiddels opdracht gegeven om een uniforme werkwijze van schadebemiddeling te ontwikkelen en om afspraken te maken over de registratie van de resultaten van schadebemiddeling.¹³ De uitwerking van deze verbeteracties vindt plaats in het kader van het project Slachtoffers Centraal.¹⁴

13 Kamerstukken II, 2007/08, 27 213, nr. 14.

14 Het project Slachtoffers Centraal is aangekondigd in de brief van 26 maart 2007 bij de beleidsdoorlichting Slachtofferbeleid (Kamerstukken II, 2006/07, 31 101, nr. 1).